

ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดสระแก้ว : การคงอยู่หรือการเปลี่ยนแปลง เมื่อเข้าสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

Local Wisdom of Sakaeo Province : the Retention or Changes when Entering the ASEAN Economic Community

อัญชลี มีบุญ

คณะวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตสระแก้ว

บทคัดย่อ

การวิจัย เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดสระแก้ว : การคงอยู่หรือการเปลี่ยนแปลงเมื่อเข้าสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เป็นการศึกษาคุณภาพ (Qualitative Research) มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย ได้แก่ 1) เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขการดำรงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดสระแก้ว 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดสระแก้วเปลี่ยนไป 3) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาหรือการเปลี่ยนแปลงของภูมิปัญญาท้องถิ่นเมื่อเข้าสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างด้วยการเลือกแบบเฉพาะเจาะจงโดยเลือกผู้สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้นำกลุ่มหรือผู้แทน ที่เป็นผู้นำด้านการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดสระแก้วใน 9 อำเภอ อำเภอละ 1 คน รวมจำนวน 9 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผู้วิจัยลงพื้นที่และเก็บข้อมูลด้วยตนเอง ทำการวิเคราะห์ และตีความข้อมูลต่างๆ แล้วนำเสนอโดยวิธีการรายงานผลเชิงพรรณนา (Descriptive Report)

ผลการวิจัยพบว่า

1) ปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขของการดำรงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นมีความสำคัญทั้ง 3 ภาคส่วน คือ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ภาครัฐมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมสนับสนุนงบประมาณ ความรู้ สถานที่จัดจำหน่าย การพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้กับผู้ผลิตภูมิปัญญาท้องถิ่น ภาคเอกชน มีส่วนสำคัญในการกระจายสินค้า การเป็นตัวแทนในการนำสินค้าภูมิปัญญาท้องถิ่นในแต่ละท้องถิ่นไปจำหน่ายเพื่อให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป ภาคประชาชน ถือเป็นปัจจัยที่สำคัญ เนื่องจากภูมิปัญญาบางชิ้นต้องอาศัยความสนใจของประชาชนในการเข้ามาศึกษาหาความรู้และอนุรักษ์สืบสานให้คงอยู่ตลอดไป

2) ปัจจัยต่างๆ ที่มีผลทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเปลี่ยนไป แบ่งได้ 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยภายใน คือ ข้อจำกัดของภูมิปัญญาท้องถิ่น และปัจจัยภายนอก คือ สภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ที่เปลี่ยนไป ความเจริญของวัตถุ เทคโนโลยี ที่มีมากขึ้น ทำให้บริบทของการใช้ชีวิตของคนไทยในปัจจุบัน ส่งผลให้ผลิตสินค้า หรือผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเปลี่ยนแปลง บริบทของการใช้ชีวิตความสะดวกสบายของเทคโนโลยีที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของคนไทยในปัจจุบัน ทำให้เยาวชนรุ่นใหม่ขาดความสนใจเกี่ยวกับการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

3) สภาพปัญหาหรือการเปลี่ยนแปลงของภูมิปัญญาท้องถิ่น เมื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน พบว่า ผู้นำกลุ่ม หรือผู้ผลิตสินค้าที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนใหญ่ ไม่ถนัดว่ามีผลกระทบกับการผลิตหรือการจัดจำหน่ายสินค้า เนื่องจากไม่ได้มีผลกระทบโดยตรง แต่ก็มีผู้นำกลุ่มหรือผู้ผลิตสินค้าบางรายที่มองเห็นโอกาสในการขยายตลาดไปยังตลาดอาเซียน มีการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคในตลาดอาเซียนมากขึ้น

คำสำคัญ : ภูมิปัญญา, ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

Abstract

The purposes of this research were : 1) to study various condition factor of the retention of local wisdom. 2) to study factors that affect the local wisdom changes. 3) to study various problems or changes of local wisdom when entering the ASEAN economic community. The data was collected within 9 district of Sakaeo province with one local region each district by in-depth interview with leader of retention local wisdom. The results of the study were as follows

1) All three condition factor of the retention of local wisdom are important. The government sector has an important role in support funds, knowledge, place, product development to local wisdom manufacturers. The private sector has an important role in the distribution of goods, representation local wisdom goods each ward be released to make known to the general public. The public sector has an important role since some wisdom requires the attention of the public to learn and conserve for wisdom remain forever.

2) Factors that affect the local wisdom changes classified into two factors. Internal factor is local wisdom limitation. and external factor is economics, society and culture changed. The growth of the objects, technology has made greater context of the lives of people in Thailand now. As a result, product or local wisdom product changes. The context of lifestyle convenience of the technology involved in the lives of people in Thailand now. Giving young people a lack of interest on local wisdom.

3) The problem or changes of traditional knowledge. when entering the ASEAN economic community. For group leader or most manufacturers of local wisdom. There is no impact on production or the distribution product. Because it does not have a direct impact. But it has some group leader of manufacturers who see an opportunity to expand into the ASEAN market. Have Development of product to match the consumer demand in the ASEAN market even more.

Keywords : Local Wisdom, ASEAN Economic Community

บทนำ

ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นความรู้ของชาวบ้าน ซึ่งเรียนรู้มาจากปู่ ย่า ตา ยาย ญาติพี่น้อง และความเฉลียวฉลาดของแต่ละคน หรือผู้มีความรู้ในหมู่บ้านในท้องถิ่นต่างๆ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเรื่องการทำมาหากิน เช่น การจับปลา การจับสัตว์ การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ การทอผ้า การทำเครื่องมือการเกษตร ภูมิปัญญาเหล่านี้เป็นความรู้ ความสามารถที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ และถ่ายทอดมาให้เรา ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้านในการผลิตสินค้า เป็นองค์ความรู้หรือความรู้ ความชำนาญในการผลิตสินค้าที่เกิดจากการคิดค้น ทดลอง ลองผิดลองถูกและสั่งสมความรู้เพิ่มขึ้นจากบุคคลไปสู่ครอบครัวและชุมชนมีกระบวนการถ่ายทอดสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการผลิตสินค้าที่มีมาจาก 2 ส่วน คือ ส่วนที่หนึ่งมีพื้นฐานสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ได้แก่ ภูมิปัญญาการทำขนมกระยาสาทร ภูมิปัญญาการทำเสือก ภูมิปัญญาจักสานไม้ไผ่ และภูมิปัญญาการทำจักสานไม้ไผ่หุ้มเซรามิค อีกส่วนหนึ่งเป็นภูมิปัญญาที่มีที่มาและการก่อเกิดมาจากประสบการณ์ใหม่ในชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาของตนเอง ได้แก่ ภูมิปัญญาการแกะสลักไม้ไผ่ ภูมิปัญญาการทำทองเหลืองสาน ภูมิปัญญาการทำทุเรียนทอดกรอบ และภูมิปัญญาการทำปลาสด ภูมิปัญญาเป็นความรู้ที่ประกอบไปด้วยคุณธรรม ซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิมนั้น ชีวิตของชาวบ้านไม่ได้แบ่งแยกเป็นส่วนๆ หากแต่ทุกอย่างมีความสัมพันธ์กันทำมาหากิน การร่วมกันในชุมชน การปฏิบัติศาสนา พิธีกรรมและประเพณี

ความรู้เป็นคุณธรรม เมื่อผู้คนใช้ความรู้นั้นเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ความรู้เหล่านี้เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตเป็นแนวทาง หลักเกณฑ์ วิถีปฏิบัติเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของครอบครัวความสัมพันธ์กับคนอื่น ความสัมพันธ์กับผู้ลี้ลับไปแล้ว กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และกับธรรมชาติ ความสัมพันธ์กับธรรมชาติ ผู้คนสมัยก่อนพึ่งพาอาศัยธรรมชาติแทบทุกด้าน ตั้งแต่อาหารการกินเครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยียังไม่พัฒนาก้าวหน้าเหมือนทุกวันนี้ ยังไม่มีระบบการค้าแบบสมัยใหม่ ไม่มีตลาด ชาวบ้านมีหลักเกณฑ์ในการใช้สิ่งของในธรรมชาติ ไม่ตัดไม้อ่อน ทำให้ต้นไม้ไม่ขึ้นแทนที่ถูกตัดไปตลอดเวลา ชาวบ้านยังไม่รู้จักสารเคมี ไม่ใช้ยาฆ่าแมลง ฆ่าหญ้าที่เนาเปื่อยเป็นปุ๋ย ทำให้ดินอุดมสมบูรณ์ น้ำสะอาดไม่เหือดแห้ง ชาวบ้านเคารพธรรมชาติ เชื่อว่ามีเทพมีเจ้าสถิตอยู่ในดิน น้ำ ป่า เขา สถานที่ทุกแห่ง จะทำอะไรต้องขออนุญาต และทำความเคารพ และพอดีพองาม ชาวบ้านรู้คุณธรรมชาติ ที่ได้ชีวิตแก่ตน พิธีกรรมต่างๆ ล้วนแสดงออกถึงแนวคิดดังกล่าว เช่น งานบุญพิธีเกี่ยวกับ น้ำ ข้าว ป่าเขารวมถึงสัตว์ บ้านเรือน เครื่องใช้ต่างๆ มีพิธีสู่ขวัญข้าว เป็นต้น

การพัฒนาประเทศไทยในระยะที่ผ่านมา เน้นการเร่งความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีการดำเนินชีวิต ความเจริญทางเศรษฐกิจกระจุกตัวอยู่เฉพาะเมืองใหญ่ การพัฒนาที่ขาดสมดุลโดยมุ่งสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วประการเดียว ทำให้บุคคลและสังคมรวมทั้งโครงสร้างและกลไกการบริหารและการจัดการต่างๆ ปรับตัวตามไม่ทัน เกิดความไม่สมดุลระหว่างการพัฒนาทางวัตถุกับการพัฒนาทางจิตใจ ก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมมากมายอย่างน่าวิตกยิ่ง การพัฒนาที่ตัดขาดจากรากฐานทางวัฒนธรรมของตนเอง ก่อความเสียหายเกิดผลกระทบรุนแรงต่อการพัฒนาคนหลายด้าน ประกอบด้วย กระแสวัฒนธรรมต่างชาติที่หลั่งไหลเข้ามาบวกกับกระแสโลกาภิวัตน์ ปัจจุบันระบบข่าวสารและการติดต่อที่เป็นไปอย่างรวดเร็วทำให้เกิดความขัดแย้งและสับสนในเรื่องความคิด ความเชื่อ ค่านิยม บทบาทหน้าที่ มีการเอารัดเอาเปรียบ เพื่อการเป็นผู้ชนะ แข่งขันชิงดีชิงเด่นอย่างขาดการประนีประนอมและเกื้อกูลกัน จนทำให้ระเบียบวินัยและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนในชาติถูกละเลย ภูมิปัญญาไทยและลักษณะความเป็นไทยถูกระงับวัฒนธรรมไทยสมัยใหม่รุกรานครอบงำจนวัฒนธรรมไทยถูกลดคุณค่า และกลายสภาพอ่อนแอลง

สถาบันทางสังคมต่างๆ ได้แก่ ครอบครัว การศึกษา การเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ และการศาสนา ไม่ได้ปฏิบัติภาระหน้าที่ของตนตามบทบาทอันแท้จริง การควบคุมทางสังคมเป็นไปอย่างไม่เข้มงวด ไม่กระตุ้นให้คนปฏิบัติตามระเบียบของสังคมไม่เฝ้าระวังเตือนขัดแกผู้ปฏิบัติชอบ และไม่ลงโทษอย่างจริงจังแก่ผู้ฝ่าฝืนการที่ประเทศไทยจะสามารถก้าวไปสู่การพัฒนาให้ทัดเทียมกับนานาชาติได้อย่างเหมาะสมทันต่อการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน และก้าวเข้าสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้นั้นส่วนหนึ่งจำเป็นต้องพัฒนาความเข้มแข็งทางด้านสังคมวัฒนธรรมอันเป็นผลรวมของสิ่งดีงามที่มีอยู่ในสังคมที่เกิดจากการสั่งสม ต่อยอดร่วมกันของคนในสังคมขึ้นมาเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมทั้งที่เป็นประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนา วิถีชีวิต และภูมิปัญญา ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรม เหล่านี้ไม่เพียงเป็นเอกลักษณ์ที่บ่งบอกความเป็นไทยเท่านั้น หากยังแสดงถึงเอกลักษณ์ และตัวตนของภูมิภาคเอเชียด้วย อันเป็นผลจากการที่ประเทศไทยมีที่ตั้งที่เป็นศูนย์กลางระหว่างภูมิภาค เป็นสังคมที่รับความหลากหลาย และความแตกต่างทางวัฒนธรรม และสามารถนำมาประยุกต์ในสังคมของตนได้อย่างกลมกลืนและเหมาะสมมาแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งนับเป็นจุดแข็งและโอกาสสำคัญในการพัฒนาประเทศไปในทิศทางที่ถูกต้อง เพื่อเป็นการแก้ปัญหาสังคมไทยให้เป็นไปอย่างเหมาะสม และตั้งอยู่บนศักยภาพของการพัฒนาตามที่ได้มีการทบทวน และกำหนดทิศทางอย่างชัดเจนไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ นโยบายรัฐบาลและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ

สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ.2544-2549 ว่าจะต้องพัฒนาประเทศ ไปสู่สังคมที่เข้มแข็งและมีคุณภาพใน 3 ด้าน คือ สังคมคุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญา และการเรียนรู้ สังคมสมานฉันท์ และเอื้ออาทรต่อกัน (กระทรวงวัฒนธรรม, 2547 : 1 - 12) และยุทธศาสตร์ การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์การดำเนินการในระยะ 5 ปี ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 10 ได้มุ่งการวางรากฐานการพัฒนาคนให้มีภูมิคุ้มกันพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง เพื่อเป็นกำลัง ในการพัฒนาประเทศครอบคลุมการพัฒนาคนใน 3 เรื่อง ที่สำคัญ คือ ความรู้คู่คุณธรรม การเสริมสร้างสุขภาวะ และเสริมสร้างคน ไทยให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข (กระทรวงวัฒนธรรม, 2547 : 3)

จากยุทธศาสตร์การดำเนินงานข้อที่ 1 ของกระทรวง วัฒนธรรมกำหนดให้รักษาสิทธิของวัฒนธรรมของชาติและ ความหลากหลายของวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่อย่างมั่นคงโดย ให้เสนอแนวทางการดำเนินงานไว้ดังนี้

1. ศึกษาวิจัย อนุรักษ์ ให้เป็นระบบโดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย
2. ส่งเสริม พัฒนา สืบพืด ภูมิปัญญาไทย

ปัญหาการทอดทิ้งวัฒนธรรมของตนเอง และการยอมรับ วัฒนธรรมต่างชาติ กลายเป็นปัญหาสำคัญในสังคมไทย สิ่งเหล่านี้ ยังคงเป็นคำถาม ซึ่งเป็นที่สงสัยว่าเป็นเพราะความไม่เข้มแข็งใน วัฒนธรรมของตนเอง ความไม่เข้มแข็งภาคประชาชนที่ขาดความรู้ ที่เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงหรือการละเลยการถ่ายทอดวัฒนธรรม ความรู้ และวิธีการเรียนรู้ที่จะนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพของตนเอง (สุพิศรา ชาติบัญชาชัย, 2549 : 7) กระทรวงวัฒนธรรมเสนอ กิจกรรมการดำเนินงานให้เชิดชูวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของ จังหวัดต่างๆ ส่งเสริม พัฒนา สืบพืด ภูมิปัญญาไทย การจะสนับสนุน และส่งเสริมวัฒนธรรม โดยพิจารณาจากแง่มุมเอกลักษณ์ไทยสิ่งแรก ที่สำคัญที่สุดคือ ภาษา (Language) ภาษาไทยเป็นภาษาที่คนไทย ใช้ในการติดต่อสื่อสารบอกความต้องการของแต่ละบุคคล หรือใช้ ในการเจรจาต่อรองสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ภาษาและสำเนียง ในแต่ละท้องถิ่น อาจมีความแตกต่างกันตามสภาพความเป็นอยู่ วัฒนธรรมพื้นถิ่น ซึ่งมีการสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษในอดีตจนถึงปัจจุบันอาจ มีการเปลี่ยนแปลงหรือรักษาสภาพเดิมไว้ได้ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัย หลายอย่างหลายประการ วัฒนธรรมของมนุษย์ที่สามารถใช้กัน ในเชิงสร้างสรรค์ ได้แก่ “ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน” นับเป็นมรดกทางสังคมและวัฒนธรรมซึ่งได้รับการสืบทอดหลักการ วิธีการ และประสบการณ์มาจากอดีตจนถึงปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง ตามพื้นฐานของสังคมไทย (จามร พงษ์ไพบูลย์, 2550 : 1 - 2)

ในการกำหนดให้มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจในสมัยรัฐบาล จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ทำให้ระบบค่านิยมของคนไทย เปลี่ยนแปลงไปการเน้นความสำคัญทางเศรษฐกิจ เน้นการกระตุ้น ให้เกิดความต้องการทางวัตถุจนกลายเป็นวัตถุนิยม (ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม, 2536 : 51) การรับเอาคตินิยม ความรู้ ความเชื่อ และวิถีชีวิต (Life Style) ของโลกตะวันตกเข้ามาในช่วง พุทธศตวรรษที่ 25 และ 26 ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและปรับตัว ครั้งยิ่งใหญ่ เพื่อความอยู่รอดและก้าวไปกับโลก (เอกวิทย์ ฌ กลาง, 2536 : 74) ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในบริบทของสังคมไทย ที่รับเอา ความรู้ ความคิด วิธีการที่มีรากฐานจากวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีของโลกตะวันตกเข้ามามีอิทธิพลในการจัดการศึกษา และพัฒนาประเทศได้ผลักดันให้สังคมไทยหลุดลอยออกจาก ภาวะวนที่ตนในอารยธรรมเดิมที่รู้จักคุ้นเคยมาหลายชั่วคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อรัฐบาลได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติ ประถมศึกษาฉบับแรกใน ปี พ.ศ.2464 ที่บังคับให้เด็กทุกคนที่มี อายุ 7 - 14 ปี ต้องเข้าโรงเรียนการจัดการศึกษาในรูปแบบสมัยใหม่ ที่เป็นกลไกทางด้านอุดมการณ์ของรัฐ จึงลดคุณค่าของกระบวนการ เรียนรู้จากบุคลากรในชุมชน ได้แก่ พระ หมอผี หมอโบราณ ผู้นำอาวุโส หรือที่เรียกว่า ปราชญ์ชาวบ้าน ให้อยู่นอกกระบวนการ การศึกษาด้วยเหตุนี้ระบบการศึกษาแบบศูนย์รวมอำนาจได้แพร่หลาย เข้าสู่ชนบท ดังนั้น การเรียนรู้จากหลักสูตรที่ถูกกำหนดจาก ส่วนกลางอย่างไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ ของชุมชนจึงเป็นการครอบงำและลดบทบาทภูมิปัญญาไทยดั้งเดิม นักคิด นักวิชาการ ที่ได้รับฟังปัญหาของชาวบ้านในชนบท และ ประชาชนทั่วไปพบความจริงว่า นโยบายและแผนพัฒนาประเทศ ที่ใช้ต่อเนื่องกันมาหลายทศวรรษ ได้นำความทุกข์ยากมาสู่คนเล็กน้อย อย่างกว้างขวาง อีกทั้งสังคมไทยโดยรวมก็มีแนวโน้มว่าได้สูญเสีย ความเป็นตัวเองลงไปทุกที (เอกวิทย์ ฌ กลาง, 2539 : 7) ดังนั้นรัฐบาลจึงได้มีการศึกษาเพื่อค้นคว้าแนวทางหรือวิธีการแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม พบว่า แนวทางหนึ่งในการแก้ปัญหาคือ การกระจายอำนาจ และให้บุคลากรในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วม ในการพัฒนาโดยนำเอาระบบภูมิปัญญาดั้งเดิมมาปรับใช้ใน สถานการณ์ปัจจุบัน โดยผ่านกระบวนการทางการศึกษา (นที พงษ์ดนตรี, 2544 : 2-3)

ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน นับเป็นมรดก ทางสังคมและวัฒนธรรมซึ่งได้รับการสืบทอดหลักการ วิธีการ และ ประสบการณ์กันมาจากอดีตจนถึงปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง ตามพื้นฐาน ของสังคมไทย ซึ่งมีความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชาวบ้านอันเป็น ความสัมพันธ์ที่ตั้งอยู่บนสังคมเกษตรกรรมแบบพึ่งตนเอง (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2536 : 143) ภูมิปัญญาดังกล่าวจึงเป็นการ เชื่อมโยงส่วนดีของอดีตมาปรับใช้ในปัจจุบัน และมีลักษณะภายใน ของชาวบ้านเองจึงเป็นแหล่งความรู้ในท้องถิ่นที่อยู่ใกล้ชิดโรงเรียน

มากที่สุด การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน จึงเป็นการสอดคล้องกับวิถีชีวิต และความเป็นอยู่ของนักเรียนในชุมชนนั้นๆ อย่างแท้จริง

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างเสริม ปลูกฝังให้ประชากรในวัยเรียนมีความรู้ และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีความคิด การกระทำ และรู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม เป็นการ เรียนรู้โลก และเรียนรู้ตนเองซึ่งตรงกับผลสรุปวิจัยที่ค้นพบของการ ศึกษาไทยที่ลิปพนนท์ เกตุทัต (2538 : 13) ได้กล่าวว่า “การศึกษาไทยในอนาคต พึ่งมีส่วนสำคัญในการช่วยถนอม รักษา วัฒนธรรม อันเป็นรากฐานของสังคมไทย และสร้างความสมดุล ระหว่างภาคเศรษฐกิจที่ทันสมัย กับคุณค่าแบบไทย และเป็นการ ก้าวมัน ทันโลกนั่นเอง” (นที พงษ์คนตรี, 2544 : 3 -4)

ปรากฏการณ์ความเปลี่ยนแปลงอันกว้างขวาง รวดเร็ว และ สับสนในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมได้ผลักดันสังคมไทยให้ ปรับโครงสร้างและสถานภาพจากสังคมเกษตรกรรมมาเป็นสังคม อุตสาหกรรมอย่างทุกสิ่งทุกอย่างพร้อมกันนั้นก็ก้าวเข้าสู่ความเป็น สังคมข้อมูลข่าวสารอย่างเร่งรีบลัดขั้นตอน คนทั่วไปตั้งหลักไม่ทัน ปรับความคิดและพฤติกรรมไม่ทัน ความผิดพลาดทั้งโดยเจตนา และโดยความไม่รู้จึงเกิดขึ้นมาก รวมทั้งเกิดช่องว่างแห่งการสื่อสาร ช่องว่างแห่งความรู้ความเข้าใจทำให้เกิดสำนวนที่ว่า “พูดคนละ เรื่องเดียวกัน” ต่อเนื่องด้วยความรู้สึกแปลกแยกเครียดว่าเหว และ ลองผิด ลองถูก ทำให้เกิดปัญหาข้อขัดแย้งมากมายอย่างไม่เคย ปรากฏมาก่อน จนมีนักคิด-นักวิชาการ จำนวนมากพิจารณาว่า ทุกอย่างกำลังก่อตัวเป็นวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรมไม่หยุดหย่อน ในขณะที่เดียวกันคนส่วนใหญ่ก็ยัง เคยชินกับความเชื่อทั่วไปว่า “ไม่เป็นไร” แล้วก็คง “ดีไปเอง” และกลับมองเห็นแต่ความรุ่งโรจน์ ก้าวหน้า และเห็นว่าความ เปลี่ยนแปลงต่างๆ ล้วนเอื้อ “โอกาส” มากกว่า “คุกคาม” แต่ความจริงที่ปรากฏชัดอย่างไม่เข้าใครออกใครก็คือ ธรรมชาติ แวดล้อมและระบบนิเวศน์เสียสมดุล ฝนฟ้าจึงไม่ตกต้องตาม ฤดูกาล น้ำขาดแคลน อากาศเป็นพิษ อาหารเป็นพิษ ระบบความ สัมพันธ์ของคนในสังคมเดียวกันก็เปลี่ยนไป เพื่อความอยู่รอด คนก็เห็นแก่ตัวมากขึ้น เบียดเบียน ฉ้อฉลกันมากขึ้น มีผู้ล่าและ ผู้ถูกล่ามากขึ้น ยังผลให้ระบบศีลธรรมจรรยาหย่อนยานลง การประพฤติตนนอกกรอบก็มีตามมา ที่เห็นชัดเจนมาก เช่นกันก็คือ คนในสังคมไทยโดยเฉพาะในส่วนสังคมเมืองหรือ สังคม “ก้าวหน้า” ได้เปลี่ยนฐานความเชื่อเกี่ยวกับระบบความ สัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติไปแล้วอย่างหน้ามือเป็นหลังมือ โดยคล้อยตามความเชื่อของสังคมอุตสาหกรรมที่เห็นว่า มนุษย์ เก่งที่สุด ธรรมชาติ ทรัพยากรในโลกนี้ มีไว้ให้มนุษย์เอามาใช้ ทั้งสิ้น ดังนั้นระบบและวิธีการผลิตการบริโภคก็เปลี่ยนไปจนกลายเป็น

เป็นคุกคาม รัตนาทาเร็นธรรมชาติรอบตัว ความต้องการของ คนทั่วไปก็เพิ่มขึ้นไม่เพียงแค่งบจ่ายพื้นฐานการดำรงชีพ แต่เป็น ความต้องการ เพิ่มขึ้นอย่างฟุ่มเฟือย ตามแรงโหมกระพือของ ความเชื่อวัตถุนิยม บริโภคนิยม การแย่งชิง อำนาจแย่งชิงทรัพยากร นำไปสู่การผิดศีลธรรม อาชญากรรมจึงมีมากขึ้นหลายระดับ หลายรูปแบบโรคภัยไข้เจ็บทั้งทางกายและทางจิตประสาทก็เพิ่มขึ้น ทั้งสิ้นทั้งปวงนี้กล่าวได้ว่าเป็นอาการป่วยหนักของชีวิตไทย โดยรวมอันน่าวิตก ในที่นี้พอจะตั้งเป็นโจทย์ข้อใหญ่เพื่อการศึกษา ค้นคว้าได้ว่า ที่เป็นอย่างนี้เนื่องมาจากการสำคัญผิดในเรื่องความรู้ ความคิด และวิธีการอันขอเรียกรวมในที่นี้ว่าเป็น “กระบวนทัศน์ ในการพัฒนา” (Development Paradigm) ของมนุษย์ที่เอา วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี ซึ่งมนุษย์คิดขึ้นไปเอาเปรียบธรรมชาติ และเอาเปรียบมนุษย์กันเองมากกว่าการเคารพและถนอมรักษาไว้ ให้ที่พึ่งพาอาศัยได้อย่างยั่งยืน ปรากฏการณ์เช่นนี้ทำให้คนที่มี ความคิดจำนวนมากขึ้นทุกที่ ถูกกระตุ้นท้าทาย ให้เห็นภัยพิบัติ ทั้งเปิดเผยและแอบแฝง จึงร่วมมือกันตั้งสติระดมปัญญาค้นคว้า ตรวจสอบว่า อะไรผิด อะไรถูก อะไรควร อะไรไม่ควร อะไรคือ ความพอดี อะไรคือความขาดเกิน ว่าจำเพาะกระบวนทัศน์ทาง วัฒนธรรม อะไรคือแก่นรากเหง้า ที่เป็นความรู้สติปัญญาของคนไทย ธรรมดาๆ ที่อาจนำมาพิจารณาปรับใช้ได้ ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การปรับ แนวทางการพัฒนาการให้การศึกษาและการปรับกระบวน การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับพื้นฐาน ศักยภาพ และภูมิปัญญาสังคมที่ บางส่วนยังมีคุณค่า มีประโยชน์ต่อคนในปัจจุบันและอนาคต

การเข้าสู่ประชาคมอาเซียนจะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ด้านเศรษฐกิจ และภูมิปัญญาของไทยจะแปรเปลี่ยนตามกระแส การไหลเวียนของประชากรในภูมิภาคที่เข้ามาติดต่อกัน มากขึ้น ดังนั้น เพื่อธำรงไว้ซึ่งความเป็นอัตลักษณ์ด้านภูมิปัญญา ของไทย จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องช่วยกันพัฒนาและสืบสานมรดก ทางภูมิปัญญา โดยอาศัยบุคคลที่มีประสบการณ์ ทักษะ ความรู้ และจิตวิญญาณทางภูมิปัญญา ถ่ายทอดองค์ความรู้ดังกล่าวให้แก่ คนรุ่นใหม่ที่มีสนใจเรียนรู้และสืบสานงานด้านภูมิปัญญาของไทย นำไปศึกษาเพิ่มเติม ทดลองฝึกปฏิบัติจนมีความรู้ ความชำนาญ และถ่ายทอดภูมิปัญญาให้แก่คนรุ่นต่อไป ปัจจุบันประชาชน องค์การภาครัฐ และเอกชน ต่างตระหนักถึงการเตรียมความพร้อม ในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยมีแนวทางการเตรียมความพร้อม ที่แตกต่างกันไปตามบทบาทหน้าที่ ซึ่งหากมีการบูรณาการร่วมกัน อย่างเหมาะสม จะส่งผลให้ประเทศไทยมีความพร้อมในการเข้าสู่ การเป็นประชาคมอาเซียน ในปี พ.ศ. 2558

จังหวัดสระแก้ว เป็นจังหวัดที่อยู่ในภาคตะวันออกของ ประเทศไทย มีลักษณะเด่นเป็นจังหวัดที่ประชากรประกอบอาชีพ เกษตรกรรมมาเป็นเวลาอันยาวนานนับได้หลายพันปี จนถึงปัจจุบัน และที่เป็นสิ่งที่น่าสนใจของจังหวัดสระแก้วก็คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ในจังหวัดสระแก้ว ชาวบ้านมีภูมิปัญญาที่ยังคงไว้และสืบทอดไปทีละคนชัดเจน คือผ้าไหมทอมือบ้านหันทราย อำเภอโคกสูง การทำบายศรี, หนังวัวแกะสลัก อำเภอคลองหาด ปุยอินทรียัดเม็ด อำเภออรัญประเทศ และทอเสื่อก อำเภอวังสมบูรณ์ เป็นต้น ประกอบกับจังหวัดสระแก้ว เป็นพื้นที่รองรับการขยายตัวของกรุงเทพมหานครและปริมณฑล และเป็นพื้นที่เศรษฐกิจต่อเนื่องกับสนามบินสุวรรณภูมิ พื้นที่อุตสาหกรรมชายฝั่งทะเลตะวันออกและท่าเรือน้ำลึกแหลมฉบัง รวมทั้งเป็นประตูการค้าสู่ประเทศอินโดจีน ทำให้การพัฒนาจึงต้องคำนึงปัจจัยด้านผลกระทบทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ ดังนั้น ผลผลิตที่เกิดจากภูมิปัญญาของคนสระแก้ว จำเป็นอย่างยิ่งต้องช่วยกันพัฒนาและสืบสานมรดกทางปัญญา เห็นควรให้คนรุ่นหลังซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่ได้สั่งสมมาอย่างยาวนานแก่คนรุ่นใหม่ เป็นการดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ วัฒนธรรม และประเพณีที่สืบสานมาจากบรรพบุรุษให้คงอยู่คู่สังคมไทยสืบไป เป็นกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้และเตรียมพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขการดำรงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่น จังหวัดสระแก้ว
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จังหวัดสระแก้วเปลี่ยนแปลง
3. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาหรือการเปลี่ยนแปลงของภูมิปัญญาท้องถิ่น จังหวัดสระแก้ว เมื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ขั้นสำรวจและศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆ เพื่อใช้เป็นความรู้พื้นฐานในการเขียนเค้าโครงวิจัยและเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้า

2. ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล โดยได้แบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

2.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่างๆ เช่น แนวคิดการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น จังหวัดสระแก้ว ข้อมูลพื้นฐานจังหวัดสระแก้ว เอกสารเกี่ยวภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น โดยการศึกษาจากเอกสารในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษาค้นคว้า

2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากพื้นที่ภาคสนาม

2.2.1 ขั้นเตรียม

2.2.1.1 เตรียมคำถามวิจัย เป็นขั้นที่มีความสำคัญที่สุดในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามซึ่งคำถามหลักประกอบด้วย ข้อมูลส่วนตัว คำถามเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้าน และคำถามที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น คำถามเกี่ยวกับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เป็นต้น

2.2.1.2 เตรียมอุปกรณ์ในการลงพื้นที่ ได้แก่ เครื่องบันทึกเสียง เครื่องบันทึกภาพ

2.2.2 ขั้นลงพื้นที่

2.2.2.1 สำรวจพื้นที่ทั้งหมดในจังหวัดสระแก้ว ทุกอำเภอโดยวิธีการรายงานผลเชิงพรรณนา (Descriptive Report)

2.2.2.2 เก็บข้อมูลตามที่นัดหมายโดยวิธีการสัมภาษณ์ โดยขออนุญาตบันทึกเสียง บันทึกภาพประกอบรูปแบบวิธีการสัมภาษณ์จะใช้วิธีการเบื้องต้นถามตามประเด็นคำถามที่เตรียมไว้ ทั้งข้อมูลส่วนตัว คำถามหลักเกี่ยวกับการวิจัย และข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับวิถีชีวิตชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการเตรียมพร้อมเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เป็นต้น

2.2.2.3 กลุ่มเป้าหมายและข้อมูลสำคัญ การกำหนดกลุ่มเป้าหมายในการให้ข้อมูลปฐมภูมิ ด้วยการสัมภาษณ์ ข้อมูลเชิงลึก ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง โดยเข้าไปปรึกษาและขอข้อมูลผู้สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้นำกลุ่มหรือผู้แทนที่เป็นผู้นำด้านการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดสระแก้ว จากสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ ทั้ง 9 อำเภอ ในจังหวัดสระแก้ว เพื่อเป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา กรณีแหล่งข้อมูลทุติยภูมิกำหนดใช้ตำรา บทความ ผลงานวิจัย รายงานการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.2.2.3 กลุ่มเป้าหมายและข้อมูลสำคัญ การกำหนดกลุ่มเป้าหมายในการให้ข้อมูลปฐมภูมิ ด้วยการสัมภาษณ์ ข้อมูลเชิงลึก ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง โดยเข้าไปปรึกษาและขอข้อมูลผู้สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้นำกลุ่มหรือผู้แทนที่เป็นผู้นำด้านการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดสระแก้ว จากสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ ทั้ง 9 อำเภอ ในจังหวัดสระแก้ว เพื่อเป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา กรณีแหล่งข้อมูลทุติยภูมิกำหนดใช้ตำรา บทความ ผลงานวิจัย รายงานการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.2.2.3 กลุ่มเป้าหมายและข้อมูลสำคัญ การกำหนดกลุ่มเป้าหมายในการให้ข้อมูลปฐมภูมิ ด้วยการสัมภาษณ์ ข้อมูลเชิงลึก ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง โดยเข้าไปปรึกษาและขอข้อมูลผู้สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้นำกลุ่มหรือผู้แทนที่เป็นผู้นำด้านการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดสระแก้ว จากสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ ทั้ง 9 อำเภอ ในจังหวัดสระแก้ว เพื่อเป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา กรณีแหล่งข้อมูลทุติยภูมิกำหนดใช้ตำรา บทความ ผลงานวิจัย รายงานการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

- 1) ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในจังหวัดสระแก้ว และประกอบอาชีพเกษตรกรรม เป็นหลัก

- 2) บุคคลทั่วไปที่มีองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ปราชญ์ชาวบ้าน หมอพื้น เป็นต้น

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดสระแก้ว โดยผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ จะเป็นผู้นำกลุ่มหรือผู้มีความรู้ในภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านต่างๆ ในจังหวัดสระแก้ว ดังภาพต่อไปนี้

1. การแกะสลักหนังวัว บ้านกลุ่มตาขวัญ หมู่ที่ 6 ตำบลคลองไถ่เดือน อำเภอกลองทาด จังหวัดสระแก้ว

นายสานิต จันสงวน อายุ 44 ปี สถานภาพหม้าย นัถือศาสนาพุทธ จบการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ประกอบอาชีพเกษตรกร

2. การทอผ้าขาวม้ากัโบริวม บ้านหนองโกวิท หมู่ที่ 7 ตำบลเขาสามลือ อำเภอลาดกระบัง จังหวัดสระแก้ว

นางสุวรรณะ ประไพ (ผู้ใหญ่บ้านหนองโกวิท) อายุ 45 ปี สถานภาพสมรส ศาสนาพุทธ ระดับการศึกษา ปริญญาตรี อาชีพ ผู้ใหญ่บ้าน รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 20,000 บาท

3. การทำขี้ได้จุดไฟ ตำบลทัพราช อำเภอดาพระยา จังหวัดสระแก้ว

นายเจริญ หอมทอง อายุ 72 ปี สถานภาพสมรส ศาสนาพุทธ อาชีพ ทำนา/ทำสวน, อดีตผู้ใหญ่บ้าน จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 รายได้เฉลี่ยต่อเดือนประมาณ 10,000 บาท

4. จักสานไม้ไผ่ล้อมเซรามิก บ้านชัยพัฒนา ตำบลทุ่งมหาเจริญ อำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว

นางมุด ชื่อสัตย์ อายุ 56 ปี สถานภาพสมรส นัถือศาสนาพุทธ ระดับการศึกษาประถมศึกษาปีที่ 4 อาชีพ ทำสวน/จักสานล้อมเซรามิก รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 15,000 บาท

5. หมอพื้นบ้าน บ้านเขาน้อยพัฒนา ตำบลวังใหม่ อำเภอวังสมบูรณ์ จังหวัดสระแก้ว

นายวินัย สายเปลี่ยน อายุ 59 ปี สถานภาพสมรส นัถือศาสนาพุทธ ระดับการศึกษาประถมศึกษาปีที่ 1 อาชีพ ทำไร่ ทำสวน หมอพื้นบ้าน รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 5,000 บาท

6. ผ้าทอมือบ้านภักดีแผ่นดิน อำเภอดมเนิน จังหวัดสระแก้ว

นางชด คนชื่อ อายุ 69 ปี สถานภาพสมรส นัถือศาสนาพุทธ ระดับการศึกษาประถมศึกษาปีที่ 4 อาชีพ ทำนา/ทอผ้า รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 2,000-3,000 บาท

7. ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์เครื่องหอม

นางสาวอ้อยทิพย์ จำจด อายุ 54 ปี สถานภาพโสด นับถือศาสนาพุทธ ระดับการศึกษาปริญญาตรี อาชีพ ผลิตเครื่องหอม รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 30,000 บาท

8. ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการจักสานตะกร้าใบสังเคราะห์

นางสาคร ธิโสธร อายุ 45 ปี สถานภาพสมรส นับถือศาสนาพุทธ ระดับการศึกษามัธยมศึกษาปีที่ 6 อาชีพ ทำนา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 5,000 บาท

9. ศิลปะหินทราย

นายพรพล เอกอรรถพร อายุ 60 ปี สถานภาพสมรส นับถือศาสนาพุทธ ระดับการศึกษาปริญญาโท อาชีพ คำขาย รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 100,000 บาท ศิลปะหินทราย เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของอำเภออรัญประเทศ ทำการสืบทอดองค์ความรู้โดยนายพรพล เอกอรรถพร ทำการผลิตและจำหน่าย ตั้งอยู่ที่บ้านเลขที่ 19/4 ถนนสุวรรณศร (ตอนทางหลวง) ตำบลอรัญประเทศ อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

สินค้าสำเร็จรูปวางจำหน่าย

สรุปอภิปรายผล

การศึกษาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดสระแก้ว : การคงอยู่หรือการเปลี่ยนแปลงเมื่อเข้าสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนนั้น เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพเกี่ยวกับปัจจัยต่างๆ ที่เป็นเงื่อนไขของการดำรงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ปัจจัยต่างๆ ที่ทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเปลี่ยนแปลงไป และสภาพปัญหาต่างๆ ของภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือการเปลี่ยนแปลงของภูมิปัญญาท้องถิ่นเมื่อเข้าสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ซึ่งจากการลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้นำกลุ่ม หรือตัวแทนในพื้นที่ที่มีการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ จำนวน 9 คน ซึ่งแต่ละภูมิปัญญาก็มีความแตกต่างกันไปในแต่ละสาขาอาชีพ ซึ่งการสรุปผลการวิจัยในส่วนนี้จะนำเสนอ 3 ส่วน ดังนี้

- 1) ปัจจัยต่างๆ ที่เป็นเงื่อนไขของการดำรงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 2) ปัจจัยต่างๆ ที่ทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเปลี่ยนแปลงไป
- 3) สภาพปัญหาต่างๆ ของภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือการเปลี่ยนแปลงของภูมิปัญญาท้องถิ่นเมื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

1. ปัจจัยต่างๆ ที่เป็นเงื่อนไขของการดำรงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขของการดำรงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นมีความสำคัญทั้ง 3 ภาคส่วน คือ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน มีดังนี้

1. ภาครัฐ

ภาครัฐมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมสนับสนุนงบประมาณการฝึกอบรม ให้ความรู้ เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นๆ การเข้าไปช่วยในการจัดสถานที่จำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น การจดทะเบียนมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน การขึ้นทะเบียนสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ การให้ความรู้ด้านการพัฒนาสินค้าและผลิตภัณฑ์ให้กับผู้ผลิตภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้ความสามารถในการแข่งขันในตลาดได้ เช่น การจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องการออกแบบบรรจุภัณฑ์ ของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด การจัดงาน OTOP ชีดี ของกระทรวงพาณิชย์ เพื่อส่งเสริมให้นำสินค้า OTOP มาจำหน่ายยัง อิมแพค อารีนา เมืองทองธานี ในช่วงสิ้นปี เพื่อเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจและช่วยเหลือกลุ่ม OTOP ให้มีรายได้จากการจำหน่ายสินค้า เป็นต้น

2. ภาคเอกชน

จากผลการศึกษาพบว่า ในด้านการดำรงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่นของภาคเอกชนนั้น ยังไม่มีบทบาทต่อการดำรงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเด่นชัด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการผลิตสินค้าและผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น เป็นการจำหน่ายของผู้ผลิตโดยตรง ไม่ได้ผ่านพ่อค้าคนกลางในการจำหน่าย

จึงทำให้ภาคเอกชน หรือห้างร้านต่างๆ ไม่ได้มีบทบาทในการส่งเสริมสนับสนุน ให้สินค้าภูมิปัญญาท้องถิ่นยังคงอยู่ แต่ก็ยังมีภาคเอกชน บางส่วนที่รับสินค้าจากผู้ผลิตสินค้าภูมิปัญญาท้องถิ่นไปจำหน่าย เช่น ผ้าขาวม้าก็โบราณ บ้านหนองโกวิท ที่ได้ส่งสินค้าไปขายยัง ร้านค้าสวัสดิการของโรงเรียนกาสรกสิวิทย์ และร้านแพรพระนาง ในตัวเมืองจังหวัดสระแก้ว เป็นต้น ส่วนสินค้าและผลิตภัณฑ์ชนิดอื่น ผู้ผลิตจะวางขายและจำหน่ายด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้ ภาคเอกชนไม่มีบทบาทในการดำรงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่น เท่าที่ควร

หากมีการส่งเสริมให้ภาคเอกชนเข้ามามีบทบาทมากขึ้น ในการให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนในด้านการกระจายสินค้า การเป็นตัวแทนในการนำสินค้าภูมิปัญญาท้องถิ่นในแต่ละท้องถิ่น ไปวางจำหน่าย เพื่อให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป ซึ่งจะเป็นกลไกสำคัญ ในการส่งเสริมให้สินค้าที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัด สระแก้วเป็นที่รู้จักและคงอยู่กับจังหวัดสระแก้วต่อไป

3. ภาคประชาชน

ภาคประชาชน ถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด เนื่องจาก บุคคลผู้สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นจะคงอยู่ได้ หรือไม่ขึ้นอยู่กับบุคคลในท้องถิ่นนั้นๆ เป็นสำคัญ ดังนั้นความ สนใจของประชาชนในท้องถิ่น การชวนขยายหาความรู้เพิ่มเติม เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของบุคคล มีส่วนทำให้ภูมิปัญญา ท้องถิ่นนั้นๆ ยังคงอยู่

นอกจากประชาชนในบทบาทที่เป็นผู้สืบสานภูมิปัญญา ท้องถิ่นแล้ว อีกบทบาทหนึ่งที่เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมให้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นยังคงอยู่ คือ บทบาทของการเป็นผู้บริโภคสินค้า หรือผู้ซื้อ หากมีผู้ผลิตแต่ไม่มีผู้บริโภคแล้ว ก็จะทำให้ภูมิปัญญา ท้องถิ่นนั้นๆ ไม่สามารถเติบโตได้ เช่น ภูมิปัญญาการจักสานไม้ไผ่ ล้อมเซรามิก การผลิตเครื่องหอม การผลิตภาพแกะสลักหนังวัว การผลิตภาพศิลปะหินทราย การทอผ้าขาวม้าบ้านหนองโกวิท การทอผ้าก็โบราณ บ้านภักดีแผ่นดิน ที่ต้องอาศัยการจำหน่ายสินค้า เพื่อสร้างรายได้ให้กับผู้ผลิตและคนในชุมชน หากไม่มีประชาชนที่มี บทบาทเป็นผู้บริโภคหรือผู้ซื้อก็จะทำให้สินค้าที่เกิดจากภูมิปัญญา ท้องถิ่นสูญหายไป

ในปัจจุบันการผลิตเพื่อจำหน่ายของภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น จะต้องมีการพัฒนาสินค้าและผลิตภัณฑ์ เพื่อให้ทันกับสภาพสังคม ค่านิยมการบริโภคที่เปลี่ยนแปลงไปของผู้บริโภคในขณะนั้นๆ เช่น รูปแบบผลิตภัณฑ์ ที่ต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง รูปแบบ บรรจุกฎภัณฑ์ที่ทันสมัย น่าซื้อ คุ้มค่า จะทำให้สินค้าหรือผลิตภัณฑ์ ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถจำหน่ายได้ง่ายขึ้น และเป็น ที่จดจำของผู้ซื้อ เป็นต้น

ดังนั้น นอกจากมีองค์ความรู้ในเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว ประชาชนในสถานะที่เป็นผู้สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นดังกล่าว ยังต้อง มีการต่อยอดความรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การบรรจุกฎภัณฑ์ การศึกษาในเรื่องของการตลาด เพื่อนำมาปรับใช้กับสินค้าและ ผลิตภัณฑ์ของตนเองด้วย จึงจะส่งผลให้สินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่ เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นยังคงอยู่ต่อไปได้ เช่น การผลิตสินค้า พระพุทธรูปหันหน้าหรือที่รู้จักกันในชื่อ “พระมอง” ของอำเภอ อรัญประเทศ ที่ได้มีการนำสินค้าใส่กรอบสวยงาม มีการออกแบบ กล่องบรรจุกฎภัณฑ์ให้สามารถเห็นสินค้าด้านใน เพื่อโชว์สินค้า และ นำไปเป็นของขวัญที่ทรงคุณค่าในสายตาของผู้รับได้เป็นอย่างดี เป็นต้น

สรุปได้ว่าปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นยังคงอยู่ ทั้ง 3 ภาคส่วนนั้น ต่างก็มีส่วนในการเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ภาครัฐ มีส่วนให้การสนับสนุน ในเรื่ององค์ความรู้ต่างๆ เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ เพิ่มเติม เช่น การออกแบบผลิตภัณฑ์ การจดทะเบียนเป็นสินค้า OTOP การสนับสนุนงบประมาณต่างๆ ที่มีโครงการให้การช่วยเหลือ ของภาครัฐ ทำให้ผลิตภัณฑ์สามารถดำเนินไปได้อย่างราบรื่นขึ้น ภาคเอกชน ได้แก่ นักธุรกิจ ห้างร้าน ต่างๆ มีส่วนสนับสนุนในการซื้อ สินค้าที่ผลิตจากท้องถิ่นไปจำหน่าย ซึ่งเป็นช่องทางหนึ่งที่ทำให้ เกิดช่องทางการจำหน่ายของสินค้าวิสาหกิจชุมชน เป็นการช่วย กระจายสินค้าไปสู่ประชาชนภาคครัวเรือนมากยิ่งขึ้น ส่วนภาค ประชาชน ได้แก่ ประชาชนในท้องถิ่นเป็นปัจจัยตั้งต้นในการสืบสาน ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ ภูมิปัญญาท้องถิ่นจะคงอยู่หรือหายไป จากท้องถิ่น ย่อมขึ้นอยู่กับคนในชุมชนว่าจะเป็นคนค่าหรือ ความสำคัญของภูมิปัญญานั้นหรือไม่ ซึ่งองค์ประกอบของปัจจัย ที่ได้รับจากทั้ง 3 ภาคส่วนจะมีส่วนเกื้อหนุน สนับสนุนให้ภูมิปัญญา ท้องถิ่นสามารถดำรงอยู่ได้ในปัจจุบัน

2. ปัจจัยต่างๆ ที่ทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเปลี่ยนแปลงไป

ปัจจัยที่มีผลทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเปลี่ยนแปลงไป มีทั้ง ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายใน ได้แก่ ข้อจำกัดใน ด้านต่างๆ ของภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นๆ เช่น หมอพื้นบ้าน ที่ทำการ ศึกษาเรื่องสมุนไพร เพื่อใช้ในการรักษา มีข้อจำกัดในเรื่องของ ความรู้ที่เป็นความรู้เฉพาะตัว สามารถถ่ายทอดได้เพียงบุคคล คนเดียว และในการศึกษาที่ผู้ศึกษาจะต้องมีความสนใจ ใฝ่รู้ และ อาศัยการสังเกต ประสบการณ์ และระยะเวลาในการศึกษา จึงทำ ให้บุคคลที่เป็นหมอพื้นบ้านที่ได้รับการยอมรับนั้นมีจำนวนน้อย ข้อจำกัดของการจักสานไม้ไผ่ล้อมเซรามิก ที่จะต้องมีการสั่งซื้อไม้ไผ่ จากต่างถิ่น การผลิตที่ต้องอาศัยความละเอียด และระยะเวลาใน การผลิต ทำให้ต้องใช้ความอดทนของผู้ผลิตชิ้นงานสูง การทำซ้ำได้ มีข้อจำกัดในเรื่องของวัตถุดิบในการทำ ที่นับวันจะหาได้ยาก และ ข้อจำกัดในเรื่องของความจำเป็นในการใช้ในชีวิตประจำวันได้ ลดน้อยลง ทำให้ขาดผู้สืบทอดภูมิปัญญาการทำซ้ำได้ เป็นต้น

ส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่ สภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ที่เปลี่ยนแปลงไป การเข้ามาของเทคโนโลยีสารสนเทศ การเจริญเติบโตทางด้านวัตถุ สภาพสิ่งแวดล้อม และการดำเนินชีวิตของประชาชนที่เปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้การผลิตสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเปลี่ยนแปลงไปเช่นกัน เช่น การสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่เยาวชนรุ่นหลัง จะขาดหายไป เพราะเยาวชนไม่สนใจที่จะสืบทอด เนื่องจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นเรื่องของความชอบ ใจรัก ความอดทน บุคคลที่จะมาสืบทอดจะต้องมีความสนใจและมีความอดทนในการเรียนรู้

สรุปได้ว่า ปัจจัยที่ทำให้ท้องถิ่นเปลี่ยนแปลงไปมีทั้งปัจจัยภายในที่เกิดจากข้อจำกัดของภูมิปัญญาท้องถิ่นเอง และปัจจัยภายนอกที่เกิดจากสภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป ความเจริญของวัตถุ เทคโนโลยี ที่มีมากขึ้น ทำให้บริบทของการใช้ชีวิตของคนไทยในปัจจุบัน ส่งผลทำให้เยาวชนรุ่นใหม่ขาดความสนใจเกี่ยวกับการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอาจสูญหายไป

3. สภาพปัญหาต่างๆ ของภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือการเปลี่ยนแปลงของภูมิปัญญาท้องถิ่น เมื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

จากผลการศึกษาพบว่า สภาพปัญหาต่างๆ ของภูมิปัญญาท้องถิ่น เมื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน สำหรับผู้นำกลุ่มหรือผู้ผลิตสินค้าที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยส่วนใหญ่ถือว่า ไม่มีผลกระทบอะไรกับการผลิตหรือการจัดจำหน่ายสินค้าภูมิปัญญาท้องถิ่น เนื่องจาก การผลิตสินค้าและผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนใหญ่แล้วมีได้นำออกไปขายต่างประเทศ และอาศัยวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่น จากผลจากการสัมภาษณ์จะเห็นได้ว่าประชาชนหรือผู้สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนใหญ่ ไม่ได้ให้ความสนใจหรือให้ความสำคัญกับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เนื่องจากขาดความรู้ในเรื่องของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนไม่ได้มีผลกระทบโดยตรงกับตนเอง จึงทำให้มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนว่า ไม่ได้ก่อให้เกิดสภาพปัญหาเกี่ยวกับการผลิตหรือจำหน่ายสินค้าที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนแต่อย่างใด

จะเห็นได้ว่าสภาพปัญหาต่างๆ ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเมื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนนั้น ในปัจจุบันยังไม่เกิดสภาพปัญหาต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงทำให้ผู้ผลิตสินค้าที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่คำนึงถึงความสำคัญของการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนเท่าใดนัก อีกทั้งจากการสัมภาษณ์ยังพบว่า ผู้ผลิตสินค้าที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนใหญ่ยังขาดความรู้และความเข้าใจถึงข้อดี ข้อเสีย ของการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ซึ่งมีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นซึ่งมองเห็นความสำคัญ มองเห็นถึงโอกาส และอุปสรรคต่อการขยาย

ตลาดไปยังตลาดอาเซียน ดังนั้น ภาครัฐจึงควรที่จะกระตุ้นและให้ความรู้แก่ประชาชนถึงข้อดี ข้อเสีย ของการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เพื่อที่จะได้ตระหนักถึงความสำคัญเพื่อจะได้เตรียมพร้อมเพื่อรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงบริหารจัดการเป็นข้อเสนอแนะให้กับภาครัฐบาล ภาคเอกชนและภาคประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำรงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนี้

1. รัฐบาลควรมีนโยบายในการส่งเสริมให้ความรู้แก่ประชาชนในเรื่องของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอย่างจริงจัง เพื่อให้ประชาชนให้เห็นถึงความสำคัญ และตระหนักถึงผลกระทบต่อตนเองจะได้รับในการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนต่อไป

2. กระทรวงพาณิชย์ ควรมีการจัดอบรมในด้านการตลาดให้กับผู้ผลิตสินค้าภูมิปัญญาท้องถิ่น เนื่องจากประชาชนมีองค์ความรู้ด้านการผลิตสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ แต่ขาดความรู้ด้านการตลาด ทำให้สินค้าหรือผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่เป็นที่รู้จักในตลาดผู้บริโภค

3. กรมพัฒนาชุมชน ควรมีการติดตาม การสนับสนุน ส่งเสริมสินค้า OTOP ให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยการสนับสนุนงบประมาณในการให้ความรู้ จัดอบรม ในสิ่งที่ผู้ผลิตสินค้า OTOP ต้องการตามความจำเป็นเร่งด่วน โดยให้มีการประเมินคุณภาพสินค้า และการบริหารจัดการสินค้า OTOP อยู่เสมอ

4. กระทรวงอุตสาหกรรม ควรมีการตรวจสอบมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) โดยอาจขึ้นทะเบียนมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนเป็นระบบ ปีต่อปี เมื่อหมดอายุก็มีการตรวจสอบก่อนที่จะต่ออายุมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนให้ เพื่อให้สินค้าชุมชนมีมาตรฐานอย่างแท้จริง

5. ห้างร้านต่างๆ ควรมีบทบาทในการให้การส่งเสริม สนับสนุน ให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นยังคงอยู่ เช่น การแบ่งพื้นที่ร้านค้า เพื่อจัดจำหน่ายสินค้าผลิตภัณฑ์ที่มีในชุมชน เป็นต้น

6. ควรมีการรวมกลุ่มกันในชุมชน เพื่อเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยจัดตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อให้มีการเรียนรู้ และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนให้คงอยู่ตลอดไป

ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ

1. นายสานิต จันสงวน อายุ 44 ปี สถานภาพหม้าย นักร้อง ศาสนาพุทธ จบการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ประกอบอาชีพเกษตรกร

2. นางสาวรณระ ประไพ (ผู้ใหญ่บ้านหนองโกวิท) อายุ 45 ปี สถานภาพสมรส ศาสนาพุทธ ระดับการศึกษาปริญญาตรี อาชีพ ผู้ใหญ่บ้าน รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 20,000 บาท

3. นายเจริญ หอมทอง อายุ 72 ปี สถานภาพสมรส ศาสนา พุทธ อาชีพ ทำนา/ทำสวน, อดีตผู้ใหญ่บ้าน จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 รายได้เฉลี่ยต่อเดือนประมาณ 10,000 บาท

4. นางมุต ชื่อสัตย์ อายุ 56 ปี สถานภาพสมรส นับถือ ศาสนาพุทธ ระดับการศึกษาประถมศึกษาปีที่ 4 อาชีพ ทำสวน/จักรสานล้อยมเชรามิก รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 15,000 บาท

5. นายวินัย สายเปลี่ยน อายุ 59 ปี สถานภาพสมรส นับถือศาสนาพุทธ ระดับการศึกษาประถมศึกษาปีที่ 1 อาชีพ ทำไร่ ทำสวน หมอพื้นบ้าน รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 5,000 บาท

6. นางชด คนชื่อ อายุ 69 ปี สถานภาพสมรส นับถือ ศาสนาพุทธ ระดับการศึกษาประถมศึกษาปีที่ 4 อาชีพ ทำนา/ทอผ้า รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 2,000-3,000 บาท

7. นางสาวอ้อยทิพย์ จำจด อายุ 54 ปี สถานภาพโสด นับถือศาสนาพุทธ ระดับการศึกษาปริญญาตรี อาชีพ ผลิต เครื่องหอม รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 30,000 บาท

8. นางสาวกร อธิสร อายุ 45 ปี สถานภาพสมรส นับถือ ศาสนาพุทธ ระดับศึกษามัธยมศึกษาปีที่ 6 อาชีพ ทำนา รายได้ เฉลี่ยต่อเดือน 5,000 บาท

9. นายพรพล เอกอรรถพร อายุ 60 ปี สถานภาพสมรส นับถือศาสนาพุทธ ระดับการศึกษาปริญญาโท อาชีพ คำขาย รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 100,000 บาท

บรรณานุกรม

สุมาลี พันธุ์ยุรา. (2543). พัฒนาการของอำนาจท้องถิ่นในบริเวณ ลุ่มแม่น้ำบางปะกงและชายฝั่งทะเลตะวันออก พ.ศ.2440-2516, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ขรรค์ชัย วัลลิโกดม. (2535). การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ของชาวนาอันเนื่องจากการขายที่ดินกรณีศึกษา : ชาวนา ในตำบลบางพระครุ อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนคร ศรีอยุธยา, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นายจาร์พงศ์ พลเดช. (2551). การพัฒนาสังคมด้วยภูมิปัญญา. (Online). Available : http://www.loburi.go.th/governor/book_january_51/panya.doc

ยุวศิน ปัญญาวุฒตระกูล. (2542). การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ในล้านนากับการก่อตัวของสำนักท้องถิ่น พ.ศ.2459-2480, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2542.

เนาวรัตน์ ชินภาษ. (2542). วิถีชีวิตของผู้ย้ายถิ่นชาวใต้ใน กรุงเทพมหานคร, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ติรณ โจ้วศิริมณี. (2525). เศรษฐกิจไทย : การเปลี่ยนแปลงและการพัฒนา, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สร้างสรรค์.

จตุรงค์ บุญรัตนสุนทร. (2535). วิถีวิทยาการศึกษาสังคมไทย : วิถีใหม่ แห่งการพัฒนา, กรุงเทพฯ : โครงการส่งเสริมองค์กรพัฒนา เอกชนไทย.

สุธี สังข์หิรัญ. (2542). การเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจของชาวบ้านใน ชุมชนคูขุด ตำบลคูขุด อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา, ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต; มหาวิทยาลัยทักษิณ.

เกษม จันทรแก้ว. (2541). เทคโนโลยีสิ่งแวดลอม. กรุงเทพฯ : โครงการสหวิทยาการ สาขาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

จักรพงศ์ ทิมจรัส. (2545). ผลกระทบของการลงทุนโดยตรงจาก ต่างประเทศที่มีต่อความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของ ประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์.

ชัชพล ทรงสุนทรวงศ์. (2546). มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เมธมาลย์ ราชภัณฑารักษ์. (2542). มนุษย์กับวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ณรงค์ ธนาวิภาส. (2545). หลักเศรษฐศาสตร์. กรุงเทพฯ : บริษัทจูนพับลิชชิ่ง จำกัด.

บุญเรียง ขจรศิลป์. (2533). การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยโดยใช้ โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS. กรุงเทพฯ : พิสิกส์เซ็นเตอร์ การพิมพ์.

บุญธรรม กิจปริดาภิรัฐ. (2536). ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ : ปีแอนด์บี พับลิชชิ่ง.

บุญสม ทรราชศิริพจน์. (2535). คุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม. รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท.

พจนีย์ พิมพ์. (2544). การศึกษาผลของการลงทุนโดยตรงจาก ต่างประเทศต่อการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมของ ประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์.

พะนอน แก้วกำเนิด. (2532). ทิศทางและนโยบายสิ่งแวดล้อมศึกษา. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ.

รัตนา อัทธภูมิสุวรรณ. (2542). สังคมไทยกับการเสริมสร้างคุณภาพ ชีวิต. กรุงเทพฯ : ศูนย์ผลิตตำราเรียนสถาบันเทคโนโลยี พระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

วชิรวัฒน์ สินธพ. (2541). ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อ การฝังกลบกากของเสียและสารอันตรายจากนิคม อุตสาหกรรม : ศึกษาเฉพาะกรณีประชาชนที่อาศัยอยู่ โดยรอบนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วิจิตร บุญยะโทตระ. (2537). ชีวิตและสิ่งแวดล้อม เล่ม 1. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ธรรมสารการพิมพ์.

- วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน. (2546). **พจนานุกรมศัพท์เศรษฐศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมพร เทพสิทธิธา. (2540). **การพัฒนาสังคมในยุคโลกาภิวัตน์**. กรุงเทพฯ : จีระวิชาการพิมพ์.
- สีลาภรณ์ นาคทรพรพ และ ฉลวยลักษณ์ สิ้นประเสริฐ. (2538). **ตัวชี้วัดสำหรับงานพัฒนาชนบท : ประสบการณ์จากนักพัฒนา**. กรุงเทพฯ : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- สุดใจ ทูลพานิชย์กิจ. (2546). **หลักการพัฒนาเศรษฐกิจ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ธนาเพรส แอนด์ กราฟฟิค จำกัด.
- สุพรรณิ ไชยอาพร และ สนิท สมัครการ. (2534). **คุณภาพชีวิตของคนไทย ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชาวเมืองกับชาวชนบท**. กรุงเทพฯ : สำนักวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สุพัตรา สุภาพ. (2545). **ปัญหาสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ 18. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.
- ดิเรก ฤกษ์ห่วย. (2535). **การพัฒนาชนบท : กลยุทธ์และเครื่องชี้วัด**. นครสวรรค์ : โรงพิมพ์คอมพิวเตอร์ แอนด์กราฟฟิค.
- เดือนรุ่ง ถิ่นวิไล. (2542). **การศึกษาเปรียบเทียบลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประชากรในชนบทระหว่างชุมชนที่มีโรงงานอุตสาหกรรมและไม่มีโรงงานอุตสาหกรรม**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ดุสิตา แดงทองดี. (2542). **ทัศนคติของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกในการลงทุนในเขตอุตสาหกรรมส่งออก**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.